

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ
INTERNET:

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
<http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/56/99

KRAJOBRAZ PO WPROWADZENIU REFORM

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Ponad dwie trzecie ankietowanych (69%) sądzi, że decyzja rządu o równoczesnym wprowadzeniu kilku ważnych reform - administracji państwowej, systemu emerytalnego, służby zdrowia i restrukturyzacji górnictwa - była niesłuszna. Jedna piąta badanych (19%) uważa tę decyzję za słuszną, a 12% nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie.
- Ponad połowa respondentów (55%) jest zdania, że wprowadzenie reform: systemu emerytalnego, służby zdrowia i administracji państwowej (samorządowej) było potrzebne, choć opinie o terminie ich rozpoczęcia są zróżnicowane. Tylko 6% badanych uznało, że wszystkie trzy reformy były niepotrzebne. W mniejszości (14%) pozostają też osoby o skrajnie reformatorskim stanowisku w tej sprawie, które są zdania, że wszystkie trzy reformy były potrzebne i należało je jak najszybciej wprowadzić.
- Ankietowani sceptycznie oceniają stan przygotowania reform: systemu emerytalnego, służby zdrowia i administracji. W opiniach o przygotowaniu reformy emerytalnej dominują oceny ambiwalentne, a reformy służby zdrowia i administracji państwowej - negatywne. Znaczne odsetki osób deklarujących brak wyrobionego zdania (24-37%) o szansach powodzenia każdej z reform świadczą o tym, że opinie na ten temat dopiero się kształtują.
- Mimo upływu czasu od rozpoczęcia reform większość ankietowanych deklaruje słabe rozeznanie w funkcjonowaniu reformowanych dziedzin. Blisko trzy czwarte (72%) badanych słabo orientuje się w zasadach działania zreformowanego ZUS, niewiele mniejsza grupa (70%) czuje się niedoinformowana w kwestii uczestnictwa w funduszach emerytalnych. Zbliżony odsetek badanych (67%) deklaruje słabą orientację w zasadach korzystania ze służby zdrowia. Ponad trzy czwarte (77%) respondentów czuje się słabo poinformowanych o uprawnieniach samorządu terytorialnego.

Od 1 stycznia '99 trwa wielka reforma ubezpieczeń społecznych. Od tej pory również leczymy się w nowym systemie, chociaż dopiero od niedawna szpitale i przychodnie lekarskie pracują normalnie. W tym samym czasie nastąpiło przekazanie kompetencji samorządom.

Jak społeczeństwo przyjęło tyle zmian wprowadzonych równocześnie? Odpowiedź na to pytanie była przedmiotem marcowego sondażu CBOS¹.

CZY NALEŻAŁO WPROWADZAĆ REFORMY W TYM ROKU?

Opinie o rozpoczęciu reform są zróżnicowane. Różnice zdań dotyczą zarówno samej potrzeby ich wprowadzenia, jak i tempa, z jakim rząd przystąpił do ich wdrażania.

Ogółem trzech na czterech ankietowanych (77%) uznaje potrzebę zmiany systemu emerytalnego. Blisko dwie piąte (39%) jest zdania, że reformę emerytalną należało wprowadzić jak najszybciej, ale zbliżony odsetek badanych (38%) sądzi, że można było z nią jeszcze poczekać. Tylko nieliczni (9%) uważają ją za niepotrzebną, a 15% nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

Większość respondentów (75%) akceptuje potrzebę zreformowania systemu ochrony zdrowia w Polsce. Wprowadzenie tej reformy budzi większe zastrzeżenia niż rozpoczęcie reformy emerytalnej: połowa badanych (49%) ocenia, że reformę służby zdrowia można było odłożyć na później, a tylko co czwarty (26%) uznaje, że należało ją wprowadzić jak najszybciej. Opinia, że reforma systemu ochrony zdrowia była niepotrzebna, nie zyskuje społecznego uznania (17% wskazań).

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (106) przeprowadzono w dniach 4-9 marca '99 na 1065-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych Polaków.

Największe kontrowersje budzi wprowadzenie reformy administracji państwowej: największa część badanych (37%) uznaje ją za niepotrzebną, niemal jedna trzecia (30%) sądzi, że wprawdzie była ona potrzebna, ale należało poczekać z jej rozpoczęciem, a tylko co piąty badany (20%) akceptuje potrzebę i szybkość jej wprowadzenia.

Tabela 1

Jak Pan(i) sądzi, czy:	Była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić	Była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później	Była niepotrzebna	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- reforma systemu emerytalnego	39	38	9	15
- reforma służby zdrowia	26	49	17	8
- reforma administracji państwowej (samorządowej) - związana z wprowadzeniem powiatów i zmniejszeniem liczby województw	20	30	37	13

Jeśli odsetek opinii o konieczności szybkiego rozpoczęcia każdej z reform (*reforma była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić*) uznamy za wskaźnik postaw proreformatorskich, to możemy stwierdzić, że stosunek do wprowadzenia reform podzielił polskie społeczeństwo.

Spośród badanych, którzy mają wyrobione zdanie o potrzebie i tempie wprowadzania reform (ogółem 77% badanej zbiorowości, 820 osób), co czwarty (28%) jest zdania, że dwie lub trzy z rozpoczętych reform wymagały pośpiechu, a co trzeci (31%) deklaruje, że tylko z jedną z nich nie należało zwlekać.

Odpowiedzi osób mających wyrobione zdanie na temat wszystkich reform (N=820)

	CBOS
Opinie o potrzebie i pilności rozpoczęcia reform (systemu emerytalnego, ochrony zdrowia i administracji państwowej)*.	
Wszystkie trzy reformy były potrzebne i pilne, należało je jak najszybciej wprowadzić	14%
Dwie spośród trzech reform były potrzebne i pilne, należało je jak najszybciej wprowadzić	14%
Jedna spośród trzech reform była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić	31%
Z wszystkimi trzema reformami można było poczekać lub nie wprowadzać zmian	41%
* Wskazania na odpowiedź: reforma systemu emerytalnego/ochrony zdrowia/administracji państwowej była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić.	

Dwie piąte ankietowanych (41%) uważa, że z rozpoczęciem wszystkich trzech reform można było poczekać lub wcale ich nie wprowadzać. Nie należy sądzić, że cała ta grupa osób jest nastawiona antyreformatorsko. Większość z nich bowiem deklaruje raczej zastrzeżenia dotyczące tempa wprowadzania zmian (*była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później*), a nie ich zasadności (*była niepotrzebna*), por. tab. 1.

Jeśli za podstawę wyróżnienia stosunku do reform przyjmiemy inne kryterium, a mianowicie wskazania na zbyteczność reformowania systemu emerytalnego, służby zdrowia i administracji państwowej, to okazuje się, że ponad połowa (55%) osób mających wyrobione zdanie na temat reform systemowych jest przekonana o potrzebie dokonywania zmian we wszystkich trzech sferach życia publicznego. Badani, którzy uważają, iż wszystkie trzy reformy: systemu emerytalnego, ochrony zdrowia i administracji państwowej były niepotrzebne (taką postawę można uznać za antyreformatorską), stanowią nieliczną grupę (6%). Pozostali (łącznie 39%) mają zróżnicowany stosunek do potrzeby wprowadzania zmian, w zależności od tego, jakiej dziedziny one dotyczą (uznają jedną lub dwie spośród trzech reform za niepotrzebne).

Odpowiedzi osób mających wyrobione zdanie na temat wszystkich reform (N=820)

	CBOS
Opinie o potrzebie wprowadzania reform (systemu emerytalnego, służby zdrowia i administracji państwowej)*	
Wszystkie trzy reformy były niepotrzebne	6%
Dwie spośród trzech reform były niepotrzebne	10%
Jedna spośród trzech reform była niepotrzebna	29%
Wszystkie trzy reformy były potrzebne	55%
* Wskazania na odpowiedź: reforma emerytalna/ochrony zdrowia/administracji państwowej była niepotrzebna.	

Z zestawienia danych ilustrujących stosunek do rozpoczętych reform w zależności od przyjętego kryterium wynika, że spośród respondentów mających wyrobione zdanie na temat wszystkich reform:

- **55%** uznaje wszystkie trzy reformy za **potrzebne**, choć jednocześnie wyraża zróżnicowane opinie o terminie ich wdrażania;
- **14%** stanowią osoby skrajnie reformatorskie, które uważają, że wszystkie trzy reformy **były potrzebne i należało je jak najszybciej wprowadzić**;
- **6%** osób to skrajni antyreformatorzy, uznający, że wszystkie trzy reformy były **niepotrzebne**.

Mimo społecznych i ekonomicznych uwarunkowań, opinie dotyczące potrzeby i pilności wprowadzania reform wykazują związek przede wszystkim z identyfikacją polityczną ankietowanych i ich stosunkiem do rządu.

Tabela 2

Samoidentyfikacja ankietowanych	Odsetki odpowiedzi twierdzących, że reforma ... była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić		
	systemu emerytalnego	szkuby zdrowia	administracji państwowej (samorządowej)
Ogółem	39	26	20
Stosunek do rządu			
Zwolennicy	58	41	36
Przeciwnicy	32	17	11
Obojętni	24	20	11
Trudno powiedzieć	19	17	19
Poglądy polityczne			
Lewica	32	17	9
Centrum	40	28	21
Prawica	58	41	35
Trudno powiedzieć	26	18	15
Elektoraty partyjne			
AWS	61	46	44
PSL	30	18	10
SLD	31	18	15
UW	69	53	38
Niezdecydowani	29	22	11

Rozpoczęcie reform akceptują przede wszystkim zwolennicy rządu, osoby identyfikujące się z prawicą i potencjalni wyborcy partii tworzących obecną koalicję rządową. Można więc stwierdzić, że społeczny stosunek do reform kształtuje się przede wszystkim według kryterium politycznego, wyznaczonego przez zaufanie do rządu i wiarę w skuteczność jego reformatorskich działań.

Relatywnie niskie odsetki osób wskazujących na zbyteczność wprowadzenia reform: emerytalnej i służby zdrowia (odpowiednio: 9% i 17%) świadczą o tym, że krytyka dotyczy nie samego faktu reformowania tych dziedzin życia publicznego, ale czasu i tempa tego przedsięwzięcia. Za taką interpretacją przemawia fakt, że ponad dwie trzecie ankietowanych

(69%) sądzi, że decyzja rządu o jednoczesnym wprowadzeniu kilku ważnych reform była niesłuszna (w tym 33% - że zdecydowanie niesłuszna). Jedna piąta badanych (19%) uznaje, że była to decyzja słuszna (w tym 4% - że zdecydowanie słuszna), a 12% nie ma wyrobionego zdania na ten temat. Opinie w tej sprawie utrzymują się na poziomie z lutego.

Tabela 3

Czy decyzja rządu o wprowadzeniu równocześnie kilku ważnych reform - administracji państwowej, emerytalnej (ubezpieczeń społecznych), służby zdrowia i restrukturyzacji górnictwa - była słuszna czy też niesłuszna?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	II '99	III '99
	w procentach	
Zdecydowanie słuszna	6	4
Raczej słuszna	14	15
Raczej niesłuszna	32	36
Zdecydowanie niesłuszna	38	33
Trudno powiedzieć	10	12

Poparcie dla decyzji rządu warunkują te same czynniki, które determinowały aprobowanie pośpiechu przy wprowadzeniu poszczególnych reform. Im wyższe wykształcenie i lepsza ocena własnej sytuacji materialnej, tym większy odsetek ankietowanych popiera rządową wizję reformowania kraju. Ponad dwie piąte (42%) osób z wyższym wykształceniem, co trzeci pracujący na własny rachunek (36%) i zbliżona liczba mieszkańców wielkich miast (35%) uznaje decyzję rządu w tej dziedzinie za słuszną. Trzeba jednak zaznaczyć, że we wszystkich grupach społecznych i demograficznych przeciwnicy jednoczesnego rozpoczęcia wszystkich reform przeważają nad zwolennikami.

Poparcie dla wprowadzenia wszystkich reform jednocześnie, podobnie jak akceptacja pośpiechu przy wprowadzaniu reform, związane jest z identyfikacją polityczną ankietowanych i ich stosunkiem do rządu. Za słusnością poczynań rządu opowiada się 38% respondentów identyfikujących się z prawicą, 19% badanych o poglądach centrowych i 9% osób utożsamiających się z lewicą. Równoczesne wprowadzenie reform uważa za słuszne co trzeci zwolennik rządu (35%) i co dziesiąty jego przeciwnik (10%). Tę decyzję rządu aprobują przede wszystkim elektoraty UW (43%) i AWS (37%), popiera ją tylko co jedenasty wyborca PSL i SLD (po 9%).

POPARCIE DLA REFORM PRZED ICH WPROWADZENIEM I OBECNIE

Na rok przed rozpoczęciem reform powszechne było przekonanie o potrzebie zmian w funkcjonowaniu systemu emerytalnego i ochrony zdrowia. Ponad 90% ankietowanych uznawało każdą z tych reform za potrzebną, a większość (odpowiednio: 66% i 77%) również za wymagającą pilnego wprowadzenia. Znacznie mniejsze społeczne poparcie (45%) odnotowaliśmy w stosunku do reformy administracji państwowej, którą tylko 15% badanych uznawało za pilną.

Obecny stosunek do wprowadzonych reform pozwala na uchwycenie zmian, jakie zaszły w świadomości Polaków po zmianie zasad funkcjonowania różnych sfer życia publicznego oraz pierwszych osobistych doświadczeniach. Brzmienie pytań sondujących poparcie dla reform zmieniło się po ich wprowadzeniu. Zmiany te zostały wymuszone przez sam fakt rozpoczęcia reform: przed styczniem '99 pytaliśmy o poparcie dla przyszłych reform, a obecnie o reformy już rozpoczęte. Mimo zastrzeżeń do pełnej porównywalności, ze względu na „symetryczność” treści pytań zadawanych przed wprowadzeniem reform i obecnie zabieg porównywania wyników wydaje się uprawniony.

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy reforma systemu emerytalnego:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	IX '95	XII '97	III '99
	w procentach		
- była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić (jest niezbędna i pilna)*	47	66	39
- była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później (jest potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze)	39	24	38
- była niepotrzebna	3	2	9
Trudno powiedzieć	11	8	15

* W nawiasach podano brzmienie pytań zadawanych przed rozpoczęciem reform.

Od ostatniego pomiaru w grudniu '97 znacznie zmalało (z 66% do 39%) przekonanie, że reforma systemu emerytalnego była pilna i należało ją jak najszybciej rozpocząć, zmniejszyła się też (z 90% do 77%) liczba przeświadczonych, że reforma emerytalna jest w ogóle potrzebna. W tym samym czasie wzrósł (z 24% do 38%) odsetek osób wyrażających

pogląd, że reforma emerytalna jest potrzebna, ale jej rozpoczęcie nie wymagało pośpiechu. Ogólnie można stwierdzić, że obecny rozkład opinii dotyczących rozpoczęcia reformy systemu emerytalnego przypomina raczej ten sprzed czterech lat (z roku '95) niż z grudnia '97, na kilkanaście miesięcy przed wprowadzeniem tej reformy.

Jeszcze wyraźniejsze zmiany odnotowaliśmy w stopniu akceptacji jak najpilniejszego reformowania służby zdrowia w Polsce. Poparcie dla priorytetowego znaczenia tej reformy wyraźnie zmalało. Podobnie jak w odniesieniu do reformy emerytalnej, od poprzedniego pomiaru zmniejszyło się (z 92% do 75%) zarówno bezwzględne poparcie dla zmian w systemie ochrony zdrowia, jak i akceptacja pośpiechu z wdrożeniem reformy (spadek z 77% do 26%). Jednocześnie wzrósł (z 1% do 17%) odsetek tych, którzy uznali ją za całkowicie zbędną.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, czy reforma służby zdrowia:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XII '97	III '99
	w procentach	
- była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić (jest niezbędna i pilna)*	77	26
- była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później (jest potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze)	15	49
- była niepotrzebna	1	17
Trudno powiedzieć	7	8

* W nawiasach podano brzmienie pytań zadawanych przed rozpoczęciem reform.

Najbardziej stabilne okazały się opinie o wprowadzeniu reformy administracyjnej.

Tabela 6

Jak Pan(i) sądzi, czy reforma administracji państwowej (samorządowej) - związana z wprowadzeniem powiatów i zmniejszeniem liczby województw:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XII '97	III '99
	w procentach	
- była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić (jest niezbędna i pilna)*	15	20
- była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później (jest potrzebna, ale inne sprawy kraju są ważniejsze)	30	30
- była niepotrzebna	38	37
Trudno powiedzieć	17	13

* W nawiasach podano brzmienie pytań zadawanych przed rozpoczęciem reform.

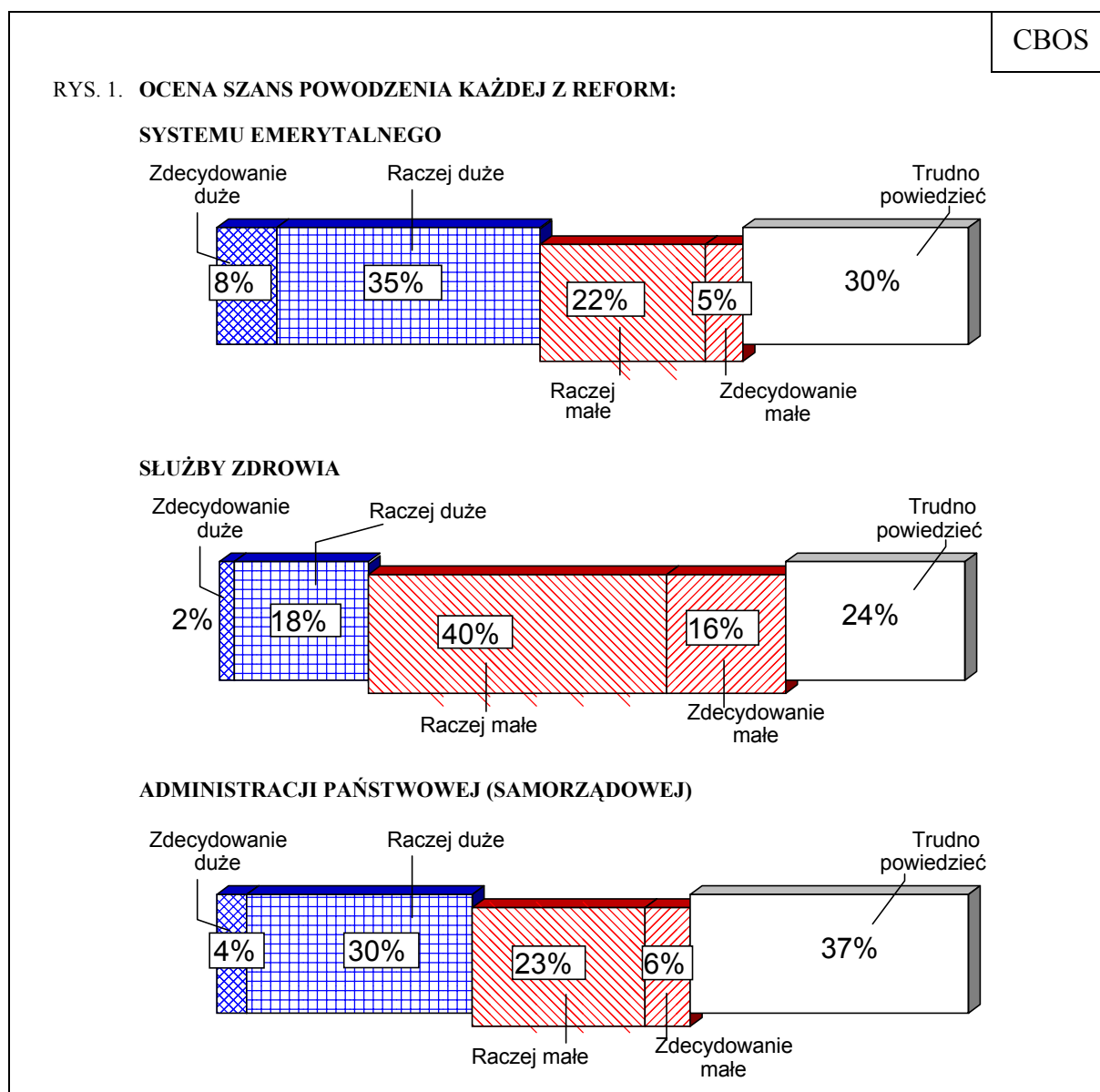
Nieco wzrosło (z 15% do 20%) przekonanie, że reforma administracji państwowej była pilna i należało ją jak najszybciej wprowadzić. Nie zmieniła się, relatywnie wysoka (30%), liczba ankietowanych uważających, że reforma administracji państwowej była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później; odsetek osób, które sądzą, że w ogóle nie była potrzebna, pozostał na poziomie z grudnia '97.

Ogólnie można skonstatować, że zmieniło się nastawienie do tych reform, którym w przeszłości społeczeństwo nadawało priorytetowe znaczenie i - jak można przypuszczać - oczekiwało szybkich, pozytywnych skutków ich wprowadzenia. Tymczasem obecna wiedza o tych reformach nie pozwala już na złudzenia, że zmiany nastąpią z dnia na dzień. Przeciwnie, na razie odczuwalne są społeczne i osobiste koszty związane ze zmianami. Wiadomo już, że reforma emerytalna nie dla każdego jest korzystna, jej pozytywne skutki mogą odczuć ci, którzy dopiero rozpoczynają lub rozpoczną w przyszłości aktywność zawodową i będą podejmować osobiste decyzje dotyczące ubezpieczeń na podstawie wiedzy na ten temat. Dzisiaj wiele osób może czuć się zagubionych, zwłaszcza że oficjalnie przestrzega się przed pochopnymi decyzjami wyboru funduszy emerytalnych, zachęca do dokonania kalkulacji przed przystąpieniem do drugiego filaru itp. Klimat wokół wdrażania reformy służby zdrowia, jaki wytworzyły media, oraz faktyczne zakłócenia w pracy placówek służby zdrowia w pierwszych tygodniach po jej wprowadzeniu z pewnością nie sprzyjały pozytywnemu nastawieniu do reformy. W tym czasie raczej ujawniły się słabości całego systemu ochrony zdrowia w Polsce, niż umocniła wiara w natychmiastowe skutki reformy.

CZY REFORMY SIĘ POWIODĄ?

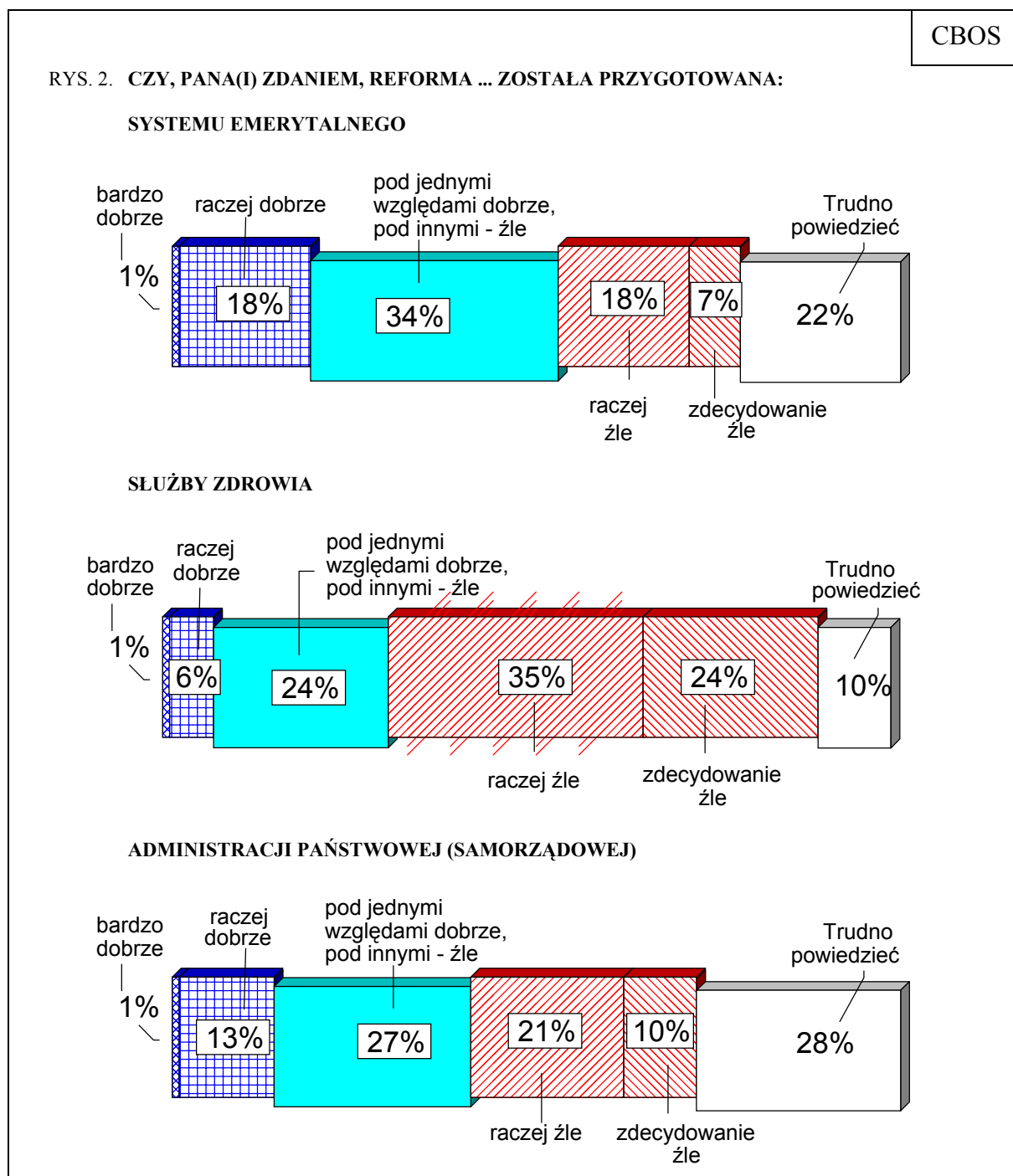
Z porównania deklaracji dotyczących wizji powodzenia poszczególnych reform wynika, że - w opinii badanych - największe szanse na sukces ma reforma emerytalna. Ponad dwie piąte (43%) ankietowanych uważa, że istnieją duże szanse na to, że wprowadzenie tej reformy się powiedzie, a 27% jest odmiennego zdania. Dla porównania: szanse powodzenia reformy służby zdrowia dostrzega tylko co piąty ankietowany (20%), a reformy

administracyjnej - co trzeci (34%). Ponad połowa respondentów (56%) uważa, że reforma służby zdrowia nie powiedzie się, a 29% nie daje takich szans reformie administracyjnej.

Wysokie odsetki osób nie mających wyrobionego zdania o szansach powodzenia każdej z reform (w niektórych grupach społeczno-demograficznych sięgające 50%, zwłaszcza wśród osób najstarszych, niewykształconych, a wśród grup zawodowych - rolników) świadczą, że poglądy na ten temat dopiero się kształtują. Uniemożliwia to analizę uwarunkowań zróżnicowania opinii w tej sprawie.

Pesymizm w postrzeganiu szans powodzenia reform prawdopodobnie wynika z krytycznej oceny stanu ich przygotowania.

Mimo iż wprowadzenie reformy emerytalnej zyskało największą akceptację, w opiniach na temat jej przygotowania dominują oceny ambiwalentne (34% badanych uważa, że pod jednymi względami została ona dobrze przygotowana, a pod innymi - źle), natomiast oceny negatywne (25%) przeważają nad pozytywnymi (19%). Co piąty badany (22%) nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie. Blisko trzy piąte ankietowanych (59%) negatywnie ocenia przygotowanie reformy służby zdrowia, co czwarty (24%) wystawia jej oceny ambiwalentne, nieliczni zaś (7%) oceniają ją pozytywnie. Również w opiniach dotyczących przygotowania reformy administracyjnej oceny krytyczne (31%) przeważają nad pozytywnymi (14%), a zbliżone odsetki bądź oceniają jej przygotowanie w sposób ambiwalentny (27%), bądź nie mają zdania w tej kwestii (28%).

Z największą krytyką spotyka się przygotowanie reformy systemu ochrony zdrowia. Wskazuje na to zarówno największa liczba negatywnych ocen, jak i relatywnie wysoki odsetek deklarujących wyrobioną opinię w tej sprawie.

DLA KOGO SĄ REFORMY?

Największa część ankietowanych jest zdania, że wprowadzane zmiany w systemie emerytalnym i administracji państwowej są bez znaczenia dla przeciętnych ludzi (odpowiednio: 36% i 33%), a w systemie ochrony zdrowia - wręcz niekorzystne (46%). Ta ostatnia reforma jest też postrzegana przez respondentów najbardziej „osobiście” - tylko nieliczni (14%) są zdania, że jest ona bez znaczenia dla ludzi takich jak oni.

Tabela 7

Jak Pan(i) sądzi, czy dla ludzi takich jak Pan(i), wprowadzenie:	Jest korzystne	Nie ma znaczenia	Jest niekorzystne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- reformy systemu emerytalnego	28	36	17	20
- reformy służby zdrowia	21	14	46	20
- reformy administracji państwowej (samorządowej) - związanej z wprowadzeniem powiatów i zmniejszeniem liczby województw	17	33	23	27

Ze względu na znaczny odsetek osób nie mających wyrobionej opinii o korzyściach płynących z wprowadzenia zmian (od 20% do 27% w zależności od reformy) oraz sceptycyzm w ocenie ich następstw należałoby stwierdzić, iż w społeczeństwie brak przekonania, że reformy są „dla ludzi”. Takie ogólne stwierdzenie jest jednak mylące i nieprawdziwe. Okazuje się bowiem, że wizja korzyści lub strat wynikających z reform systemowych jest wyraźnie zależna od położenia społecznego i cech demograficznych respondentów.

Tabela 8

Kategorie społeczno-demograficzne	Czy dla ludzi takich jak Pan(i) wprowadzenie reformy systemu emerytalnego, służby zdrowia i administracji jest korzystne czy też niekorzystne?*					
	Reforma systemu emerytalnego		Reforma służby zdrowia		Reforma administracji państwowej	
	Korzystna	Niekorzystna	Korzystna	Niekorzystna	Korzystna	Niekorzystna
	w procentach					
Wiek						
Od 18 do 24 lat	59	8	24	39	18	16
25-34	53	14	28	41	20	18
35-44	30	21	25	40	18	22
45-54	14	25	17	51	17	29
55-64	6	14	16	52	15	25
65 lat i więcej	2	14	11	55	12	28
Wykształcenie						
Podstawowe	19	16	17	49	11	27
Zasadnicze zawodowe	25	21	18	46	18	23
Średnie	33	14	22	46	18	20
Wyższe	47	12	37	32	31	21
Grupy społeczno-zawodowe (aktywni zawodowo)						
Kadra kierownicza i inteligencja	60	5	36	34	38	9
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	37	22	23	49	19	25
Pracownicy fizyczno-umysłowi	40	24	18	46	14	24
Robotnicy wykwalifikowani	33	14	23	36	20	16
Robotnicy niewykwalifikowani	42	10	18	48	14	32
Rolnicy	11	39	17	49	9	26
Pracujący na własny rachunek	39	5	30	31	22	15
Ocena własnych warunków materialnych						
Złe	20	21	17	53	14	28
Średnie	26	14	19	43	15	20
Dobre	43	14	30	40	24	21
* Pominięto odpowiedzi: „nie ma znaczenia” oraz „trudno powiedzieć”.						

Stopień społecznego uwarunkowania opinii jest różny w zależności od rodzaju reformy. Reforma emerytalna jest korzystna przede wszystkim zdaniem tych respondentów (ludzi młodych, zwłaszcza uczniów i studentów - 64%), którzy faktycznie mają szanse skorzystać z niej w przyszłości. Relatywnie słabo zróżnicowane są opinie dotyczące oceny korzyści i strat następstw reformy administracyjnej. Mimo to można stwierdzić pewną ogólną prawidłowość dotyczącą oceny wszystkich reform: im wyższe wykształcenie i lepsze warunki materialne, tym częściej następstwa reform postrzegane są jako korzystne. Prawdopodobnie zatem niepokój grup słabych ekonomicznie i znajdujących się na dole drabiny społecznej nie jest wynikiem merytorycznej wiedzy o skutkach reform, ale konsekwencją silnego poczucia bezradności wobec zmian, niedoinformowania, braku poczucia własnego bezpieczeństwa materialnego.

SPOŁECZNE NADZIEJE I OBAWY

W stosunku do pomiaru z listopada '98 nieco wzrosły (z 26% do 32%) osobiste obawy związane z reformą emerytalną, przy stabilnym poziomie ocen ambiwalentnych (*tyle samo obaw, co nadziei*) oraz nadziei wiążących się z tą reformą. Ten niewielki wzrost obaw trudno uzasadnić brakiem społecznego przekonania co do korzystnych następstw reformy. Przeciwnie, grupy, do których adresowana jest reforma, w większości uznają ją za korzystną dla siebie i ludzi takich jak oni. Prawdopodobnie wzrost niepokoju wynika z ogólnego krytycznego postrzegania przygotowania wdrażanych reform oraz poczucia niedoinformowania na temat działania zreformowanego ZUS (72% ogółu badanych) i zasad uczestnictwa w funduszach emerytalnych (70% ogółu).

Tabela 9

Czy, ogólnie rzecz biorąc, reforma systemu emerytalnego budzi w Panu(i) obawy:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	VI '98	XI '98	III '99
	w procentach		
- raczej nadzieje niż obawy	31	24	22
- tyle samo obaw, co nadziei	31	33	32
- raczej obawy niż nadzieje	20	26	32
Trudno powiedzieć	18	17	14

Największy optymizm związany z wprowadzeniem reformy systemu emerytalnego wykazują osoby wykształcone (48%), zwłaszcza przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (59%). Ponadto im wyższe dochody *per capita* i lepsza ocena własnej sytuacji materialnej, tym częściej badani wiążą nadzieje z reformą i tym rzadziej budzi ona niepokój. Można więc ogólnie powiedzieć, że osobiste oczekiwania wobec reformy emerytalnej uwarunkowane są położeniem społecznym i ekonomicznym ankietowanych. W nielicznych grupach uprzywilejowanych materialnie (osoby wykształcone, zamożne, wysoko kwalifikowane, badani pracujący na własny rachunek) nadzieje przeważają nad obawami. W grupach ekonomicznie upośledzonych (osoby nisko kwalifikowane, niewykształcone, osiągające niskie dochody i negatywnie oceniające swoje warunki materialne), a także wśród ankietowanych powyżej 45 roku życia obawy związane z reformą przeważają nad nadziejami. Taka postawa - wobec wyraźnie zdefiniowanego w zreformowanym systemie powiązania osobistego wkładu ubezpieczonego z wielkością jego przyszłych świadczeń - jest uzasadniona i wskazuje na występujący wśród osób ubogich brak poczucia bezpieczeństwa związanego z osobistym zabezpieczeniem na starość.

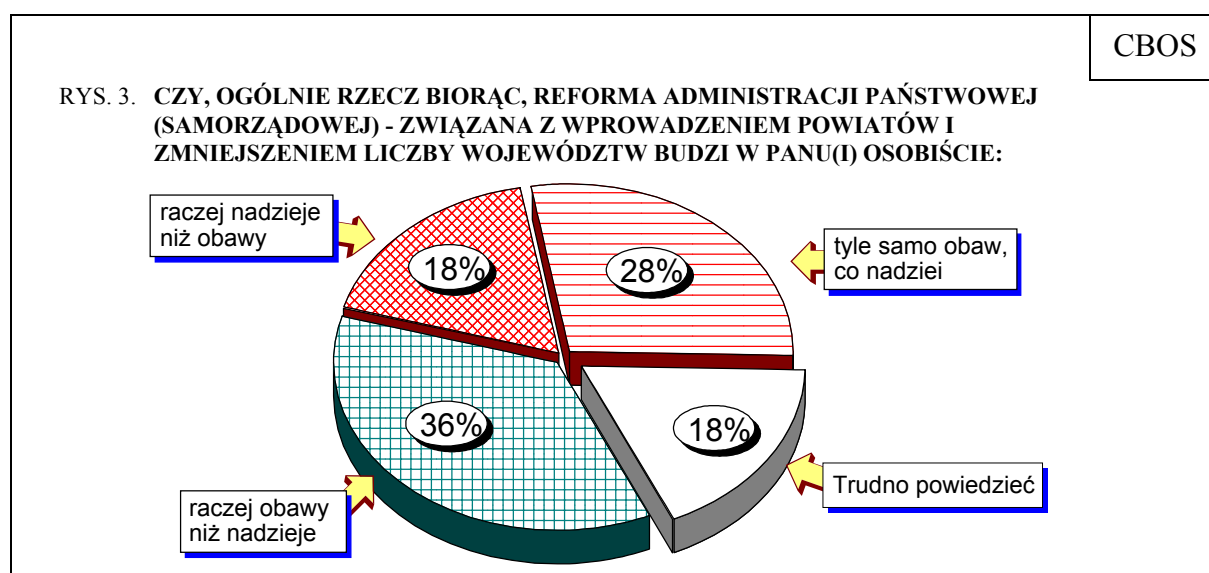
Ciekawe, że - mimo zdecydowanie negatywnego postrzegania reformy służby zdrowia - w ciągu ostatniego miesiąca minimalnie wzrosły (z 14% do 17%) nadzieje związane z tą reformą i nieco wyraźniej zmalały obawy (z 61% do 53%). To wskazywałoby na fakt, że jakkolwiek reforma ta budzi społeczny niepokój i spotyka się z dużą krytyką, to - w ocenie społecznej - jej wdrażanie przebiega lepiej, niż można było się tego spodziewać jeszcze kilka tygodni temu.

Tabela 10

Czy reforma służby zdrowia budzi w Panu(i) osobiście:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XI '98	I '99	II '99	III '99
	w procentach			
- raczej nadzieje niż obawy	25	13	14	17
- tyle samo obaw, co nadziei	32	30	21	25
- raczej obawy niż nadzieje	29	52	61	53
Trudno powiedzieć	14	5	4	6

Oczekiwania wobec reformy systemu ochrony zdrowia są społecznie słabiej zróżnicowane, niż to odnotowaliśmy w odniesieniu do reformy emerytalnej. We wszystkich grupach społecznych i demograficznych dominują obawy.

Osobiste obawy przważają także wśród oczekiwań związanych z reformą administracji państwowej. Przypomnijmy, że zawsze miała ona najmniejsze społeczne poparcie, a po jej wprowadzeniu więcej niż co trzeci ankietowany uważa, że była niepotrzebna. Można więc przypuszczać, że uzyskany wynik dotyczący oczekiwań związanych z tą reformą - w przeciwieństwie do opinii o pozostałych reformach - jest wskaźnikiem nie tyle niepokoju, jaki ona budzi, ile braku przekonania co do samej potrzeby i skuteczności zmian.

Oczekiwania wobec reform są silnie powiązane z wizją osobistych korzyści, jakie dla ankietowanych i ludzi takich jak oni wynikają z wprowadzenia zmian². Zdecydowana większość respondentów oczekujących z nadzieją na skutki reform zarazem ocenia je jako korzystne dla siebie i innych (od 59% do 70%).

² Siła związku między poziomem obaw i nadziei a oceną następstw wprowadzenia zmian (korzystne/niekorzystne dla ludzi) wynosi dla: reformy emerytalnej V Cramera=0,31678, reformy służby zdrowia V Cramera=0,37604, reformy administracyjnej V Cramera=0,44605.

PIERWSZE OSOBISTE DOŚWIADCZENIA W „ZREFORMOWANEJ RZECZYWISTOŚCI”

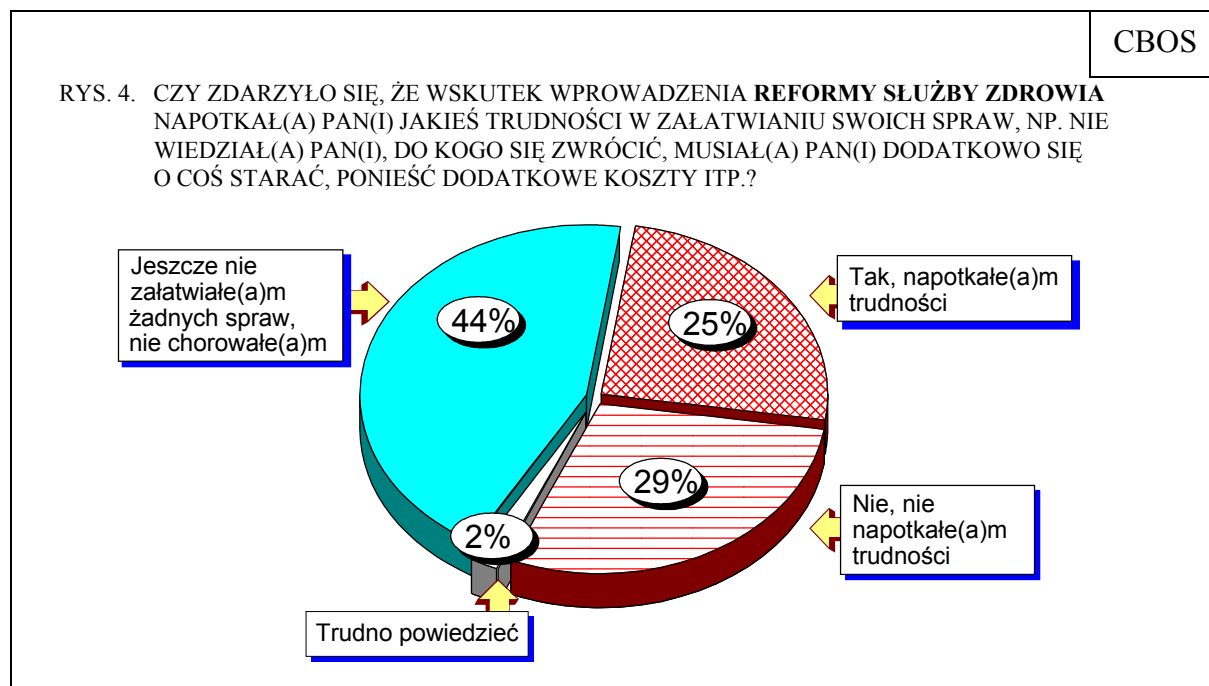
Mimo upływu czasu od chwili rozpoczęcia reform, wiedza na temat nowych zasad funkcjonowania systemu emerytalnego, służby zdrowia oraz kompetencji samorządów pozostawia wiele do życzenia.

Obecnie tylko co czwarty obywatel czuje się poinformowany o nowych zasadach działania zreformowanego ZUS oraz uczestnictwa w funduszach emerytalnych (odpowiednio: 24% i 25%). Nieco częściej badani deklarują znajomość funkcjonowania służby zdrowia (30%). Większość ankietowanych (77%) określa stopień swojego poinformowania na temat kompetencji samorządów terytorialnych jako słaby i bardzo słaby. To potwierdza wcześniej już postawioną tezę, że poparcie dla wprowadzanych reform oraz społeczne oczekiwania związane ze skutkami ich następstw mają pozamerytoryczne podłoże: są raczej konsekwencją własnej identyfikacji politycznej, stosunku do rządu i poczucia własnego bezpieczeństwa w zmieniającej się rzeczywistości niż wynikiem znajomości nowych zasad.

Tabela 11

Jak by Pan(i) określił(a) stopień swojego poinformowania na temat:	Czy czuje się Pan(i) poinformowany:		
	bardzo dobrze i dobrze	słabo i bardzo słabo	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- działania zreformowanego ZUS (kto płaci składkę, w jakiej wysokości, co się dzieje z pieniędzmi wpłacanymi przez ubezpieczonego do ZUS itp.)	24 (4)*	72 (26)**	3
- uczestnictwa w funduszach emerytalnych (kto może przystąpić do funduszu, komu się to opłaca, czym się należy kierować przy wyborze funduszu emerytalnego itp.)	25 (4)	70 (24)	5
- korzystania ze służby zdrowia (gdzie się leczyć, jak się dostać do specjalisty, jakie usługi są bezpłatne, a za jakie trzeba zapłacić itp.)	30 (4)	67 (20)	3
- uprawnień poszczególnych organów samorządu terytorialnego (jakie sprawy można załatwić w gminie, a z jakimi należy udać się do powiatu lub województwa itp.)	17 (2)	77 (32)	6
* W nawiasach podano odsetki wskazań: * „bardzo dobrze” i ** „bardzo słabo”.			

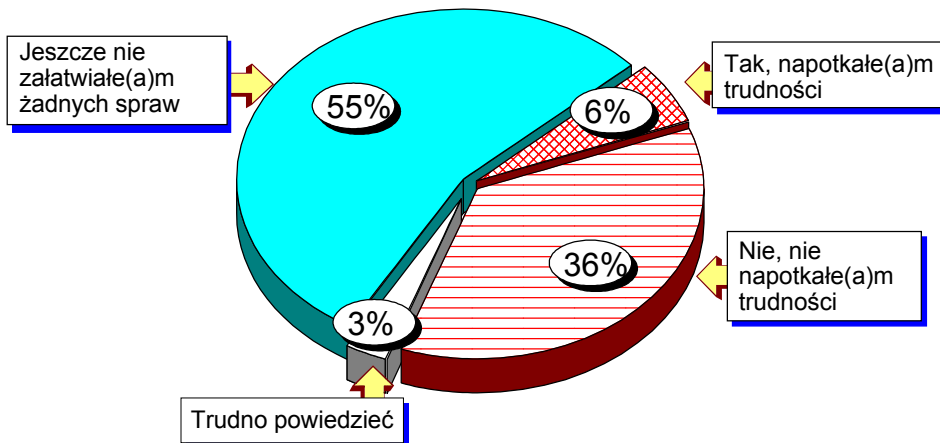
Z deklaracji dotyczących załatwiania osobistych spraw już po rozpoczęciu reformy wynika, że ankietowani najczęściej mieli styczność z funkcjonowaniem służby zdrowia (56%), przy czym połowa z nich spotkała się z utrudnieniami wynikającymi ze zmiany zasad działania.

Ta sytuacja wyjaśnia liczne opinie krytyczne w ocenie przygotowania tej reformy, wysoki poziom obaw i społeczny sceptycyzm w ocenie szans jej powodzenia. Jednocześnie należy podkreślić, że połowa z tych, którzy w tym czasie załatwiali swoje sprawy zdrowotne, nie deklaruje żadnych utrudnień, co może wyjaśniać odnotowany w stosunku do lutego '99 niewielki spadek obaw związanych z wprowadzeniem reformy służby zdrowia.

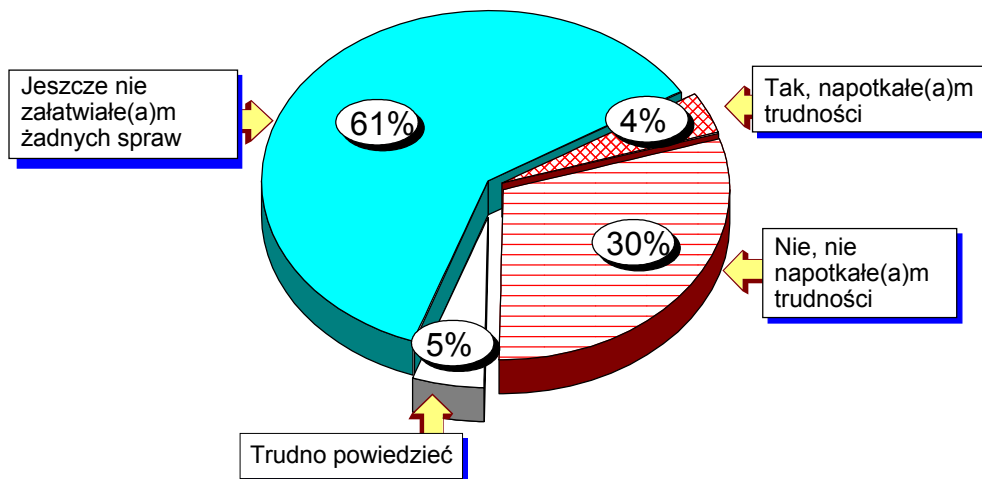
CBOS

RYS. 5. CZY ZDARZYŁO SIĘ, ŻE WSKUTEK WPROWADZENIA **REFORMY SYSTEMU EMERYTALNEGO** NAPOTKAŁ(A) PAN(I) JAKIEŚ TRUDNOŚCI W ZAŁATWIANIU SWOICH SPRAW, NP. NIE WIEDZIAŁ(A) PAN(I), DO KOGO SIĘ ZWRÓCIĆ, MUSIAŁ(A) PAN(I) DODATKOWO SIĘ O COŚ STARAĆ, PONIEŚĆ DODATKOWE KOSZTY ITP.?

CBOS

RYS. 6. CZY ZDARZYŁO SIĘ, ŻE WSKUTEK WPROWADZENIA **REFORMY ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ** NAPOTKAŁ(A) PAN(I) JAKIEŚ TRUDNOŚCI W ZAŁATWIANIU SWOICH SPRAW, NP. NIE WIEDZIAŁ(A) PAN(I), DO KOGO SIĘ ZWRÓCIĆ, MUSIAŁ(A) PAN(I) DODATKOWO SIĘ O COŚ STARAĆ, PONIEŚĆ DODATKOWE KOSZTY ITP.?

Ponad połowa ankietowanych nie miała jeszcze osobistych doświadczeń związanych z funkcjonowaniem systemu emerytalnego (55%) i samorządu terytorialnego (61%) po wprowadzeniu reform, a spośród osób, które już mają za sobą załatwianie jakichś spraw - tylko nieliczni napotkali trudności.

Jednocześnie należy wyraźnie podkreślić, że - w opinii ankietowanych - załatwianie spraw osobistych w „zreformowanej rzeczywistości” raczej nie stwarza trudnień (z wyjątkiem doświadczeń z placówkami medycznymi), ale też tylko nieliczni deklarowali ułatwienia w tym względzie. Szybkie i sprawne załatwianie spraw w placówkach służby zdrowia deklaruje 3% badanych, 1% wskazuje na pozytywne - pod tym względem - skutki wprowadzenia reformy systemu emerytalnego, a 2% - na ułatwienia w załatwianiu spraw po reformie administracji państwowej.

★

★

★

Ogólnie rzecz biorąc, opinie o rozpoczęciu reform: emerytalnej, służby zdrowia i administracyjnej są krytyczne. W pierwszych tygodniach po ich wprowadzeniu odnotowaliśmy spadek poparcia dla potrzeby pilnego rozpoczęcia reform. Krytycznie została oceniona decyzja rządu o równoczesnym wprowadzeniu kilku ważnych reform, stąd też zapewne wysoki sceptycyzm dotyczący szans powodzenia każdej z nich.

Opracowała
Macieja FALKOWSKA

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi, czy reforma systemu emerytalnego: 1 - była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić; 2 - była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później; 3 - była niepotrzebna (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	38	9	15	1064
Płeć					
Mężczyźni	41	38	8	12	505
Kobiety	37	37	9	17	559
Wiek					
18-24 lat	33	42	9	16	152
25-34	49	41	4	6	187
35-44	46	37	8	8	219
45-54	40	41	11	8	199
55-64	34	41	9	16	135
65 lat i więcej	26	26	10	38	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	31	37	9	23	392
Miasto do 20 tys.	43	35	13	9	128
20 - 100 tys.	38	43	8	10	223
101 - 500 tys.	41	41	9	9	196
501 tys. i więcej mieszk.	56	27	4	13	125
Wykształcenie					
Podstawowe	25	36	10	29	325
Zasadnicze zawodowe	33	44	11	12	309
Średnie	50	37	6	7	344
Wyższe	66	26	3	5	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	72	22	4	1	66
Prac. umysł. niż. szczebla	57	32	5	5	102
Pracownicy fiz.- umysł.	42	47	8	3	97
Robotnicy wykwalifikowani	37	45	11	7	104
Robotnicy niewykwalifik.	40	45	3	12	52
Rolnicy	27	43	7	23	53
Pracujący na własny rach.	48	36	5	11	43
Bierni zawodowo					
Renciści	26	40	10	23	130
Emeryci	31	30	10	29	212
Uczniowie i studenci	40	42	4	14	72
Bezrobotni	35	39	14	13	87
Gospodynie domowe i inni	31	44	14	11	46
Pracuje w:					
sferze budżetowej	42	44	11	2	98
sekt. państw./publicznym	49	40	6	5	132
sp. własc. pryw. i państwa	53	36	6	4	79
sekt. pryw. poza rolnict.	48	38	5	9	191
prywatnym gosp. rolnym	28	41	6	25	60
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	27	40	14	20	225
276 - 399	36	41	13	10	156
400 - 549	37	44	6	13	214
550 - 799	46	32	6	15	139
Powyżej 799 zł	56	29	5	10	111
Ocena własnych war. mater.					
Złe	31	39	12	17	375
Średnie	39	39	6	15	457
Dobre	50	33	6	11	232
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	46	23	10	21	64
Raz w tygodniu	40	37	9	14	592
Kilka razy w miesiącu	33	39	10	18	157
Kilka razy w roku	37	45	7	10	163
W ogóle nie uczestniczy	42	33	6	19	88
Poglądy polityczne					
Lewica	32	47	11	10	262
Centrum	40	43	8	9	288
Prawica	58	30	4	8	255
Trudno powiedzieć	26	31	12	32	259

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, czy reforma służby zdrowia: 1 - była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić; 2 - była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później; 3 - była niepotrzebna (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	49	17	8	1064
Płeć					
Mężczyźni	28	50	17	5	505
Kobiety	25	48	18	10	559
Wiek					
18-24 lat	30	41	21	9	152
25-34	27	57	14	3	187
35-44	30	49	15	6	219
45-54	24	56	15	4	199
55-64	27	46	17	10	135
65 lat i więcej	19	39	24	18	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	48	21	12	392
Miasto do 20 tys.	27	48	19	6	128
20 - 100 tys.	31	47	17	5	223
101 - 500 tys.	24	56	13	8	196
501 tys. i więcej mieszk.	43	44	11	2	125
Wykształcenie					
Podstawowe	21	40	22	17	325
Zasadnicze zawodowe	18	57	20	4	309
Średnie	32	51	13	4	344
Wyższe	49	43	8	0	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	43	45	9	3	66
Prac. umysł. niż. szczebla	41	41	15	3	102
Pracownicy fiz. - umysł.	21	53	23	3	97
Robotnicy wykwalifikowani	16	64	15	4	104
Robotnicy niewykwalifik.	7	76	9	7	52
Rolnicy	21	54	23	2	53
Pracujący na własny rach.	37	58	4	2	43
Bierni zawodowo					
Renciści	20	52	17	11	130
Emeryci	20	44	21	15	212
Uczniowie i studenci	38	32	20	10	72
Bezrobotni	29	44	15	11	87
Gospodynie domowe i inni	41	27	26	6	46
Pracuje w:					
sferze budżetowej	27	48	21	5	98
sekt. państw., publicznym	26	55	16	4	132
sp. właśc. prywat. i państwa	24	64	7	5	79
sekt. prywat. poza rolnictw.	30	55	11	3	191
prywatnym gosp. rolnym	18	54	22	6	60
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	18	50	23	10	225
276 - 399	23	49	20	8	156
400 - 549	26	48	19	7	214
550 - 799	31	51	11	7	139
Powyżej 799 zł	41	41	13	5	111
Ocena własnych war. mater.					
Złe	22	49	19	10	375
Średnie	23	52	18	8	457
Dobre	39	42	14	5	232
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	29	49	15	7	64
Raz w tygodniu	27	49	17	8	592
Kilka razy w miesiącu	24	46	21	8	157
Kilka razy w roku	25	54	15	7	163
W ogóle nie uczestniczy	27	41	22	10	88
Poglądy polityczne					
Lewica	17	58	20	4	262
Centrum	28	49	18	5	288
Prawica	41	44	11	4	255
Trudno powiedzieć	18	44	20	18	259

Tabela 3. Jak Pan(i) sądzi, czy reforma administracji państwowej (samorządowej) - związana z wprowadzeniem powiatów i zmniejszeniem liczby województw:
 1 - była potrzebna i pilna, należało ją jak najszybciej wprowadzić;
 2 - była potrzebna, ale można było odłożyć ją na później; 3 - była niepotrzebna

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	30	37	13	1064
Płeć					
Mężczyźni	22	31	37	10	505
Kobiety	17	29	38	16	559
Wiek					
18-24 lat	13	35	35	18	152
25-34	22	37	32	9	187
35-44	18	31	40	12	219
45-54	22	30	41	7	199
55-64	27	23	42	9	135
65 lat i więcej	19	22	34	25	172
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	27	40	17	392
Miasto do 20 tys.	20	34	37	10	128
20 - 100 tys.	25	33	35	7	223
101 - 500 tys.	21	30	37	11	196
501 tys. i więcej mieszk.	20	27	34	19	125
Wykształcenie					
Podstawowe	17	25	38	20	325
Zasadnicze zawodowe	16	30	44	10	309
Średnie	22	33	33	11	344
Wyższe	33	36	27	4	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	31	42	24	3	66
Prac. umysł. niż. szczebla	22	30	34	14	102
Pracownicy fiz. - umysł.	18	36	40	6	97
Robotnicy wykwalifikowani	23	33	38	7	104
Robotnicy niewykwalifik.	14	35	37	14	52
Rolnicy	3	26	58	13	53
Pracujący na własny rach.	24	28	24	24	43
Bierni zawodowo					
Renciści	18	20	46	16	130
Emeryci	22	23	37	17	212
Uczniowie i studenci	17	36	34	12	72
Bezrobotni	19	39	27	14	87
Gospodynie domowe i inni	16	27	44	12	46
Pracuje w:					
sferze budżetowej	24	40	28	8	98
sekt. państw., publicznym	23	31	39	7	132
sp. właśc. prywat. i państwa	22	28	43	8	79
sekt. prywat. poza rolnict.	17	38	32	13	191
prywatnym gosp. rolnym	8	28	48	16	60
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	12	32	44	13	225
276 - 399	20	35	38	8	156
400 - 549	17	29	43	11	214
550 - 799	28	34	25	13	139
Powyżej 799 zł	26	31	33	10	111
Ocena własnych war. mater.					
Złe	15	31	41	14	375
Średnie	21	29	37	13	457
Dobre	25	31	32	12	232
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	29	20	36	16	64
Raz w tygodniu	22	31	36	12	592
Kilka razy w miesiącu	14	28	41	17	157
Kilka razy w roku	19	34	38	10	163
W ogóle nie uczestniczy	13	27	41	19	88
Poglądy polityczne					
Lewica	9	35	48	7	262
Centrum	21	29	39	12	288
Prawica	35	33	24	8	255
Trudno powiedzieć	15	23	37	25	259

Tabela 4. Czy decyzja rządu o wprowadzeniu **równocześnie** kilku ważnych reform - administracji państwowej, emerytalnej (ubezpieczeń społecznych), służby zdrowia i restrukturyzacji górnictwa - była słuszna czy też niesłuszna? 1 - Zdecydowanie słuszna; 2 - Raczej słuszna; 3 - Raczej niesłuszna; 4 - Zdecydowanie niesłuszna

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	15	36	33	12	1063
Płeć						
Mężczyźni	4	18	34	34	10	504
Kobiety	3	12	39	32	14	559
Wiek						
18-24 lat	1	14	41	28	16	151
25-34	2	23	39	28	7	187
35-44	5	19	35	33	8	219
45-54	4	14	38	38	7	199
55-64	4	13	38	34	10	135
65 lat i więcej	5	6	28	36	26	172
Miejsce zamieszkania						
Wieś	2	13	38	32	14	392
Miasto do 20 tys.	4	15	37	32	13	128
20 - 100 tys.	2	15	38	34	11	223
101 - 500 tys.	5	13	35	36	11	195
501 tys. i więcej mieszk.	7	28	28	29	8	125
Wykształcenie						
Podstawowe	2	11	36	31	21	325
Zasadnicze zawodowe	3	14	40	34	9	308
Średnie	5	16	38	33	8	344
Wyższe	8	34	20	34	3	87
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	8	38	20	29	5	66
Prac. umysł. niż. szczebla	6	16	32	38	7	102
Pracownicy fiz.- umysł.	0	22	41	27	9	97
Robotnicy wykwalifikowani	3	16	37	38	5	104
Robotnicy niewykwalifik.	0	10	39	35	15	52
Rolnicy	0	10	51	25	14	53
Pracujący na własny rach.	5	31	27	33	5	43
Bierni zawodowo						
Renciści	2	10	37	38	13	130
Emeryci	5	9	31	36	19	212
Uczniowie i studenci	3	15	45	22	15	72
Bezrobotni	3	14	42	29	12	87
Gospodynie domowe i inni	8	10	39	30	12	46
Pracuje w:						
sferze budżetowej	5	17	36	38	4	98
sekt. państw., publicznym	4	19	39	27	10	131
sp. właśc. prywat. i państwa	5	18	32	35	10	79
sekt. prywat. poza rolnict.	3	25	32	35	6	191
prywatnym gosp. rolnym	0	8	53	23	16	60
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	1	13	42	34	10	225
276 - 399	5	11	38	35	11	155
400 - 549	3	14	39	33	12	214
550 - 799	10	13	30	34	13	139
Powyżej 799 zł	4	28	29	36	3	111
Ocena własnych war. mater.						
Złe	2	12	36	38	13	375
Średnie	3	14	39	29	15	456
Dobre	7	23	33	31	6	232
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	3	23	32	29	13	64
Raz w tygodniu	5	15	39	29	12	591
Kilka razy w miesiącu	1	18	31	40	10	157
Kilka razy w roku	0	11	41	37	12	163
W ogóle nie uczestniczy	6	15	23	42	14	88
Poglądy polityczne						
Lewica	1	8	40	48	3	262
Centrum	2	17	37	34	10	288
Prawica	11	27	33	23	7	255
Trudno powiedzieć	1	10	35	26	28	258